

Számítástechnikai devianciák és társadalmi kötődés (ISRD–2)¹

A tanulmány az úgynevezett ISRD–2-kutatás számítástechnikai devianciákra vonatkozó kérdéseit dolgozza fel. A számítástechnikai ismeretek meglétéről és alaposságáról az otthonok PC-vel való ellátottságának mértékéből, valamint a számítógépnek a szabadidő-eltöltésben elfoglalt pozíciójából vonható le következtetés. A társak és a család szabadidő eltöltésében játszott szerepe indirekt módon utal a megkérdezett gyermek közösséggel kapcsolatos attitűdjére. Azok, akiknek van otthoni számítógépes hozzáférésük, és azok, akik több időt töltenek tévé nézéssel, számítástechnikai játékkal, chateléssel, kevesebb időt töltek barátaikkal, szabadidejükben általában egyedül vagy szüleikkel voltak. A számítástechnikával „fertőzött” csoportra kevésbé jellemző az esti kimaradás, mint a kiterjedt baráti társaságú tanulókra. Sem a letöltés, sem a hacking nem számít szociális tevékenységnek, a tanulók az effajta elfoglaltságba ritkán vonták be társaikat vagy szüleiket.

A Nemzetközi önbevallásos bűnözésvizsgálat (International Self-Report Delinquency Study; a továbbiakban: ISRD) 1992-ben indult, a holland igazságügyi minisztérium kezdeményezésére. A vizsgálat első része jórészt az akkori európai uniós országokat ölelte fel. A vizsgálat 2005-ben folytatódott (ISRD–2). Ez alkalommal egyebek között hazánk is bekapcsolódott a kutatásba.

A cél 1) a fiatalkori latens devianciák nagyságrendjének felmérése; 2) a nemzeti minták variabilitásának tanulmányozása; valamint 3) az önbevalláson alapuló vizsgálatok módszertanának fejlesztése volt. A kutatás hipotéziseit mindenekelőtt Hirschi társadalmi kötődés-teóriája határozta meg, fókuszálva a szülőkre, az iskolára, a barátokra, a vágyakra, valamint a szabadidős foglalkozásokra.²

¹ A tanulmány az Országos Tudományos Kutatás Alapprogramok (OTKA) támogatásával készült. Ny. sz.: KO-20240/2005. A kutatás eredeti címe: Latens fiatalkori devianciák – Ahogy ők látják (A fiatalkori latens bűnözés önbevalláson alapuló nemzetközi összehasonlító vizsgálata: a magyar eset).

² Travis Hirschi: Causes of Delinquency. University of California Press, Berkeley, 1969

A vizsgálat kérdőíves módszerrel dolgozott, amelyet a minta-ba eső – a hetedik, a nyolcadik és a kilencedik évfolyamokon (általános, illetve középiskolai) tanuló – diákoknak önállóan kellett kitölteniük. A kutatás szervezői által kidolgozott kérdőív két részből állt. Az életmódról szóló rész a kisebbséghez tartozást, az áldozattá válást, a családi, iskolai és lakókörnyezeti kötődést, valamint a szabadidő-eltöltési szokásokat vizsgálta. A devianciákról szóló rész a drog- és alkoholfogyasztásra, a vagyon elleni devianciákra, a vagyon elleni erőszakos devianciákra, valamint a számítástechnikai devianciákra vonatkozó kérdéseket tartalmazott.³

A kutatást országosan nemek, évfolyam és településtípus szerinti reprezentatív mintán végeztük. Az értékelhető kérdőívek száma 2219 volt, de az adatokat – szintén a nemzetközi standardnak megfelelően – 2200 személyre „súlyoztuk”. Az adatok rögzítése a kutatás céljaira kifejlesztett Epidata programmal történt, míg az elemzést az SPSS segítségével végeztük.

A jelenlegi tanulmány a magyar kutatási blokk számítástechnikai devianciákkal kapcsolatos eredményeit mutatja be.

A kutatás kérdőívét egy nemzetközi stáb dolgozta ki, azon nem változtathattunk. Ennek áldásos hatásán (összehasonlíthatóság) kívül azonban voltak hátrányos következményei is. Az adott devianciatípus mérésére nem minden esetben volt alkalmas a kérdőív, mint ahogyan a szerzői alkotások letöltése sem minden esetben illegális, tehát nem is tekinthető deviánsnak, a kérdőív mégis tartalmazza (gyakoriság, az érte kapott büntetés stb.). Ennek ellenére, a felmérésből kiderül, hogy a felnőttek nem nézik jó szemmel a gyermekek letöltő tevékenységét (a kérdőívből nem derül ki, hogy az vajon legális vagy illegális), tehát az általánostól eltérő, deviáns viselkedésnek tekintik. Ezt jelzi, hogy arányaiban több gyereket „büntettek meg” (szülei, tanárai) letöltésért, mint hackingért. Szintén némi fenntartással kezelendők a számítástechnikai elfoglaltság mint szabadidős tevékenység mérésére feltett kérdések is, amelyek a számítógép-használatot a tévé nézéssel együtt vizsgálták. Ennek ellenére, a vizsgált korosztály számítógép-használati szokásai

---

3 A magyar kérdőív a standard kérdéseken túl a párkapcsolatokra és a fiatalok értékrendjére is rákérdezett.

magyar trendjének figyelembevételével megkíséreltünk következtetéseket levonni a vizsgálatból. A továbbiakban a tanulmány ezekkel a fenntartásokkal kezelendő.

Miért kell foglalkozni a számítástechnikai devianciákkal?

A fiatalok számára adottak a technikai feltételek a számítástechnikai aktivitáshoz. Hazánkban az 1990-es évek második felében kezdődő, az iskolák számítástechnikai ellátását megcélzó program⁴ következtében a számítástechnika tantárgy oktatása általánossá vált. A pedagógusok és a szülők azonban nem vesznek tudomást az internethasználat veszélyeiről. Úgy tűnik, hogy az iskolai oktatás sem készíti fel a diákokat az internet biztonságos használatára.⁵

A fiataloknak a számítástechnikai devianciák elkövetéséhez kedvező a morális attitűdjük. Viselkedésükben az általánosan elfogadott erkölcsi szabályokat könnyen helyettesítik a népszerűbbnek ítélt online viselkedéskultúra normái. Az internetes közegben olyan tevékenységek és viselkedés is megengedett, amely a valódi világban a társadalom ellenállását és szankciókat vonna maga után. Az online közösségekben a deviáns karakterek eljátszása teljesen elfogadott, hiszen minden, amit az online alteregő tesz, „csak” a játék része.⁶ Az „életút-elmélet” (*life-course trajectory*)⁷ képviselői szerint ilyen magatartásformák kipróbálása, begyakorlása és az online közösség általi

4 A Sulinet programról bővebben: http://www.educatio.hu/sulinet_info.html (2007. október 30.)

5 A gyermek otthoni internethasználatát sok családban csak időbeli korlát felállításával limitálják a szülők. A gyermek online mozgásának „ellenőrzése” ebben ki is merül. World Internet Project, 2005, 2006

6 Így például a népszerű Travian vagy a Battleknight játékok szereplői körében megengedett a szabadrablás vagy a gyilkolás.

7 Bővebben erről Thomas J. Dishion – Gerald R. Patterson – Michael Stoolmiller – Martie L. Skinner: Family, school and behavioral antecedents to early adolescent involvement with antisocial peers. *Developmental Psychology*, vol. 27., no. 1., 1991, pp. 172–180.; Leon Mann: Differences between re active and impulsive children in tempo and quality of decision making. *Child Development*, vol. 44., no. 2., 1973, pp. 274–279.; Walter Mischel – Yuichi Shoda – Monica L. Rodriguez: Delay of gratification in children. *Science*, vol. 244, iss. 4907, 1989, pp. 933–938.; Gerald R. Patterson – Barbara D. DeBaryshe – Elizabeth Ramsey: A developmental perspective on antisocial behavior. *American Psychologist*, vol. 44., no. 2., 1989, pp. 329–335.; Elizabeth Ramsey – Gerald R. Patterson – Hill M. Walker: Generalization of the antisocial trait from home to school settings. *Journal of Applied Developmental Psychology*, no. 11., 1990, pp. 209–223.

megerősítése⁸ meghatározó a fiatal későbbi személyiségének kialakításában. A közösségi megerősítésnek különösen az agresszív és antiszociális attitűd kialakításában kiemelkedő a szerepe.⁹ Az internet „öntörvényű” kisközösségei, ilyen módon, gyakorlatilag táptalajt adnak az antiszociális viselkedés elsajátításához.

A komputeres bűncselekmények népszerűségének egyik oka, hogy annak eszközei már a fiatalok által is elérhetők: a számítógéphasználathoz nem kell különleges engedély, nem kell hozzá felnőttkorba lépni. Rogers vizsgálata szerint a 16 éves és az ennél fiatalabb személyek követik el a legtöbb számítástechnikai kihágást (számítógéppel kapcsolatos, büntendő és egyéb deviáns magatartást).¹⁰ Ennek – és a komputeres elkövetés népszerűségének másik – oka, hogy a deviancia kellékei, a személyi számítógép és tartozékai, az automatizált szoftverek és az internet mind az utóbbi egy-másfél évtizedben terjedt el, így a legfiatalabb generáció „készen kapta” ezeket az eszközöket. Számukra természetes a számítástechnika jelenléte a mindennapokban, és ennek eszközeit is magától értődn használják. Kutatások szerint, ennek következményeként a számítástechnikával kapcsolatos morális visszatartó erő is kisebb.¹¹

A számítógépes hálózatok gyors, „biztonságos”, kockázatmentes elkövetést tesznek lehetővé, az ehhez szükséges tudás leginkább a fiatal számítástechnikai generáció számára adott. Komputers segítségével manapság számos olyan bűncselekmény is elkövethető, amelyek korábban csak hagyományos módszerekkel voltak megvalósíthatók, például a lopás,

8 A komputerhasználattal kapcsolatban vizsgálta Marcus K. Rogers: A social learning theory and moral disengagement analysis of criminal computer behavior: An exploratory Study. UMI Dissertation Services, 2001.

9 Bővebben Leonard D. Eron: The development of aggressive behavior from the perspective of a developing behaviorism. *American Psychologist*, vol. 42, May 1987, pp. 435–442.; Rowell L. Huesmann – Leonard D. Eron – Monroe M. Lefkowitz – Leopold O. Walder: Stability of aggression over time and generations. *Developmental Psychology*, vol. 20., no. 6., 1984, pp. 1120–1134.; Jennifer L. White – Terrie E. Moffitt – Felton Earls – Lee N. Robins – Phil A. Silva: How early can we tell? Predictors of childhood conduct disorder and adolescent delinquency. *Criminology*, vol. 28., iss. 4., 1990, pp. 507–533.; Terrie E. Moffitt: „Life-course persistent” and „adolescence-limited” antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, vol. 100., no. 4., 1993, pp. 674–701.

10 Marcus K. Rogers: i. m.

11 Uo.

a család.¹² Mind az eszközt, mind a morális visszatartó erőt (vagy inkább annak hiányát) tekintve könnyebb úgy bűncselekményt elkövetni, ha nincs szükség fizikai érintkezésre¹³ a sértett személyével vagy az elkövetés tárgyával, ehhez megint csak ideális közeg az internet.

A statisztikailag mérhető számítástechnikai bűnelkövetést megelőzi egy hosszabb-rövidebb latens szakasz.¹⁴ Egyebek mellett ezt a szakaszt, az iskoláskorú gyermekek számítástechnikához/internetes tartalmakhoz való szabadidős és deviáns viszonyulását vizsgálja a tanulmány.

Számítógép és szabadidő

Azok, akiknek van otthoni számítógépes hozzáférésük, valamint azok, akik több időt töltöttek tévénezéssel, számítástechnikai játékkal és valós idejű internetes kommunikációval¹⁵ (a továbbiakban: online csevegés), kevesebb időt töltöttek barátaikkal, továbbá szabadidejükben általában egyedül vagy szüleikkel voltak. A számítástechnikai médiával „fertőzött” csoportra az esti kimaradás is kevésbé volt jellemző, mint a nagyobb baráti társaságú tanulókra.

A számítástechnikai ismeretek meglétére és alaposságára következtethetünk a számítógéppel való ellátottság mértékéből (Q12), valamint a számítógépnek a szabadidő-eltöltésben elfoglalt pozíciójából (Q24). A társak és a család szabadidő-struktúrában betöltött szerepe (Q23, Q26, Q37) indirekt módon utalhat a megkérdezettek közösséggel kapcsolatos attitűdjére:

- 1) ha a fiatal sokat számítógépezik, akkor valószínűleg kevés a barátja, és kevésbé vesz részt konvencionális tevékenységekben;

12 Soumiyo D. Moitra: Analysis and Modelling of Cybercrime: Prospects and Potential. Max-Planck-Institut für Foreign and International Criminal Law, Freiburg im Breisgau. Iuscrim Edition, 2003, pp. 17–20.; David S. Wall: Cybercrimes: New Wine, No Bottles? In: Pam Davies – Peter Francis – Victor Jupp (eds.): Invisible Crimes: Their Victims and their Regulation. Macmillan, London, 1999, pp. 105–139.; Peter N. Grabosky: Virtual Criminality: Old Wine in New Bottles? Social and Legal Studies, vol. 10., no. 2., 2001, pp. 243–249.

13 Arthur L. Bowker: Young hackers contribute to internet crime. In: Lisa Yount (ed.): Does the Internet increase the Risk of Crime? Thomson Gale, 2006, pp. 34–40.

14 Marcus K. Rogers: i. m.

15 Bővebben James Gleick: Faster. The Acceleration of Just About Everything. Random House, New York, 1999

- 2) ha sokat számítógépezik, de vannak barátai, akkor azok inkább „virtuális” ismerősök, vagy esetleg a barátok együtt ülnek a számítógép előtt, amikor másokkal csevegnek az interneten.

A válaszolók napirendjében a televíziózás, számítógépes játékok és az online csevegés kiemelt helyet foglalt el: e tevékenységekre a válaszolók jelentős része ($n = 927$; 43,6%) három vagy több órát fordított naponta. Házi feladat írásával, könyv, újság és képregény olvasásával, valamint sportolással azonban naponta csak fél-egy órát foglalkoznak a válaszolók ($n = 1307$; 60,4%).

Az otthoni számítógép megléte érezhetően hatással van a házi feladat elkészítésére és a haverokkal töltött időre. Szignifikáns a kapcsolat az otthoni PC megléte és a tévénézéssel/számítógépes játékkal/online csevegéssel töltött idő mennyisége között is. Akinek nincs otthon számítógépe, azok között nagyobb a házi feladat írásával fél-egy órát töltők, valamint a barátokkal három vagy több órát töltők aránya. Érdekes módon azok között, akiknek otthon nincs számítógépük, többen vannak, akik huzamosabb időt töltenek a gép előtt. Az is lehet azonban, hogy ezeket a gyermekeket nem a számítógép, hanem a televízió nézése köti le ennyire. (A Q24.3 kérdés ugyanis mindkét médiára – a televízióra és a számítógépre is – vonatkozott.)

A házi PC megléte, a szabadidő-változók együttes viszonyában, ha nem szignifikánsan is, de legalábbis tendenciózusan befolyásolja a szabadidő-eltöltési szokásokat (Chi-négyzet: 0,040; $p < .005$) (Q24/Q12).¹⁶

A kutatás tervezésekor azt feltételeztük, hogy a számítógéphasználati szokások befolyásolják azt is, hogy a gyermek kivel tölti a szabadidejét. Azt gondoltuk, ha van otthon számítógép, akkor a gyermek kevésbé választ olyan elfoglaltságokat, amelyhez el kell hagynia az otthont, és kevesebb időt tölt barátjaival, mint a szüleivel vagy egyedül. A feltételezés beigazolódt: szignifikáns a kapcsolat az otthoni komputer hasz-

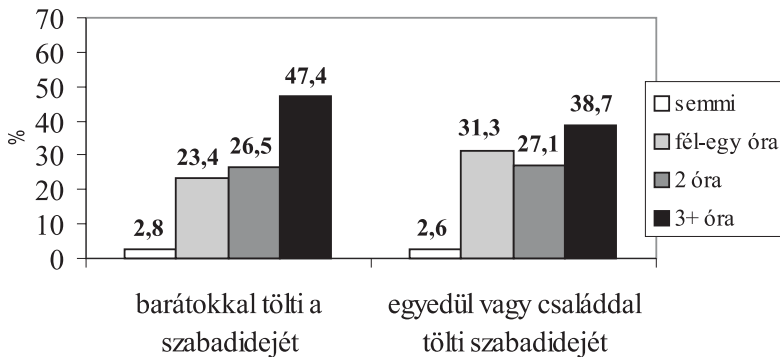
---

¹⁶ Nem találtunk ilyen összefüggést a könyvolvasással kapcsolatban. A magazin/képregény olvasására, valamint a sportolásra fordított idő viszonyában azonban tendencia jellegű a kapcsolat.

nálata és a között, hogy kivel tölti a megkérdezett diák a szabadidejét. Aki inkább tölti baráti társasággal az idejét (négy vagy több, illetve egy-három barátjával: Q26), az kevesebb időt tölt otthon tévé nézéssel/számítógépes játékkal/online csevegéssel (Q37.7). Aki viszont szabadidejében a családdal vagy egyedül van (Q26), arra inkább jellemző a tévé nézés és/vagy a számítástechnikai elfoglaltságok (Q37.7). Érdekes eredményt kaptunk azoknál, akik naponta három órát vagy több időt töltenek tévé nézéssel, illetve számítógépezéssel, ők ugyanis inkább töltik barátaikkal a szabadidejüket (Q26).¹⁷

1. számú ábra

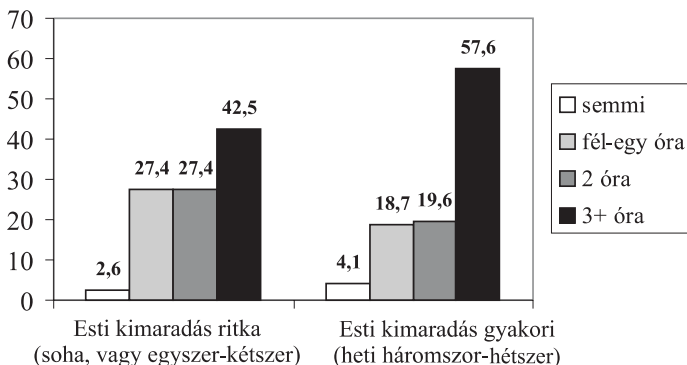
Kivel tölti a szabadidejét és mennyi időt fordít tévé nézésre/komputeres játékra/online csevegésre (Q26, Q24.3)

Nyilvánvaló volt az összefüggés a számítástechnikai elfoglaltságokra fordított idő és az esti program gyakorisága között. Aki soha, vagy csak hetente egy-két estére marad ki, az inkább tölti tévé nézéssel/komputeres játékkal az idejét, mint az, akinek gyakrabban van esti programja. A három vagy több órán át televíziót nézők/számítógépezők esetében ez az arány is megfordul: ők akkor is ilyen sok időt töltenek kedvenc elfoglaltságukkal, ha gyakran járnak el esténként.

¹⁷ A két megállapítás között csak látszólagos az ellentmondás, mert a Q26 kérdést („Legtöbbször kivel töltöd a szabadidődet?”) két különböző kérdéssel vetettük össze, amelyek közül az egyik a szabadidő eltöltésére (Q24.3), a másik a baráttal való időtöltésre (Q37.7) vonatkozott.

2. számú ábra

Az esti kimaradás gyakorisága és a tv/komputeres játék/online csevegés mint napi elfoglaltság (Q23, Q24.3)

A kutatás eredményei szerint a tévézésre/komputeres játékra/online csevegésre fordított időt nem befolyásolja lényegesen, hogy a gyermek kivel tölti a szabadidejét, hiszen a naponta három vagy több órát számítógépezők/televíziót nézők a legtöbbször egy vagy több barátjukkal töltik szabadidejüket. De az esti kimaradás gyakorisága sem befolyásolja igazán a tévézésre/számítástechnikai elfoglaltságra fordított időt, hiszen azok is három vagy több órát tévéznek/számítógépeznek naponta, akik gyakran, és azok is, akik ritkán mennek el esténként hazulról. A televízió és a számítógép annyira meghatározó az ifjúság számára, hogy a társas kapcsolatok megléte nem befolyásolja igazán az erre fordított idő nagyságrendjét.

A számítástechnikai devianciák jogi és morális megítélése

A számítástechnikai rendszerekbe való jogosulatlan behatolás (a továbbiakban: hacking), vagy ott a jogosultság keretein túl is bennmaradás – hasonlóan a többi EU-tagállamhoz – hazánkban is bűncselekmény. A film- és zenetartalmak *saját használatra* letöltése azonban nem büntetendő. A kérdőív készítői szerint egy későbbi törvényszegő magatartás előjeleként értékelhető az ilyen viselkedés: feltételezik, hogy minél több szerzői

alkotást (filmet, zenét) tölt le, annál bizonyosabb, hogy azokat sokszorosításra, értékesítésre (is) szánja az illető. A hasznoszerzési szándék azonban nem volt ellenőrizhető a fájlletöltésre vonatkozó kérdés alapján¹⁸, ezért a kérdésben foglalt viselkedés devianciatartalma csak fenntartásokkal kezelhető. Az eredmények értékelésénél a valódi számítástechnikai devianciák körét a Q60 kérdésben foglalt hackelésre korlátoztuk, és a számítástechnikai prekriminalitás vizsgálatát a Q59 (fájlletöltés), a számítástechnikai törvénytörő magatartások vizsgálatát pedig a Q60 (hacking) kérdésre adott válaszokra alapozzuk.¹⁹

Annak ellenére, hogy a szerzői alkotások internetes letöltése saját használatra megengedett, a megkérdezettek 32,5%-a válaszolta, hogy gondolt már arra, hogy tevékenysége illegális (Q59.1). A tanulók lapszélre skiccelt megjegyzései azonban következtetni engednek egyfajta fals jogtudatosságra, illetőleg az egyes viselkedéstípusok társadalmi megítélésére. Az „igen, *hackeltem: saját weboldalamat törtem fel*”, valamint a „*sajnos, még nem hackeltem*” megjegyzés egyaránt utalhat a hacking népszerűségére, a felelősségérzet negligálására, valamint a tevékenység presztíznövelő jellegére. Érdekes, hogy csak egy válaszolónál találtunk a jogszabályok helytálló ismeretéről tanúskodó megjegyzést, amely szerint a saját részre való zene- és filmletöltés nem bűncselekmény.²⁰

A kérdőív a letöltés következményeinek tartalmát is vizsgálja. E körben azt érdemes megvizsgálni, hogy mennyire jogtudatos a büntető fél²¹, és milyen arányban áll egymással a legá-

18 Q59: „Amikor a számítógépet használtad, előfordult, hogy letöltöttél zenét vagy filmet?”

19 Q60: „Használtad-e már a számítógépet hackelésre?” Megjegyzendő, hogy a „hackelés” jelentését a kérdőív nem magyarázza meg, így, a kérdezőbiztos magyarázatán túl (illegális behatolás számítástechnikai rendszerekbe) saját elképzeléseikre hagyatkozhattak a kitöltők. Ennél fogva, nem tudjuk, mennyire megbízhatók a kérdésre adott „igen” válaszok. Felvetődik annak a lehetősége, hogy a tanulók csak szeretnék azt hinni, illetve másokkal elhitetni, hogy hackeltek már. A hacking olyan underground tevékenység, amelyhez jelentős elismertség társul. Lásd például Kevin D. Mitnick – William L. Simon: *The Art of Intrusion*. John Wiley & Sons Inc., New York; Russ Rogers – Jay Beale – Joe Grand – Fyodor – FX – Paul Craig – Timothy Mullen (Thor) – Tom Parker: *Stealing the Network*. How to own a continent. Syngress, 2004

20 A kérdőív nemzetközi jellegéből adódik, hogy olyan cselekményeket is tényleges devianciaként kezel, amelyek hazánkban nem büntetendők.

21 A „büntetés” itt kiterjesztett értelmezést kap: nem csupán a szorosan vett, büntetőeljárásban kiszabott szankcióról beszélünk, hanem a szülők, pedagógusok által alkalmazott nevelési eszközökről is.

lis és az illegális számítástechnikai tevékenységért kiszabott következmény. A letöltési gyakoriságot firtató kérdésre sokkal többen válaszoltak, mint a rendszerfeltörésre vonatkozóra, és a válaszolók többségénél egyik magatartás sem járt következménnyel. Figyelemre méltó viszont, hogy az „ártatlan” letöltésért arányosan (is) többen kaptak valamilyen házi fenyítést, mint a ténylegesen bűncselekménynek számító hackingért.²²

1. számú táblázat

Kaptál-e érte büntetést? (Q59.6, Q60.5)

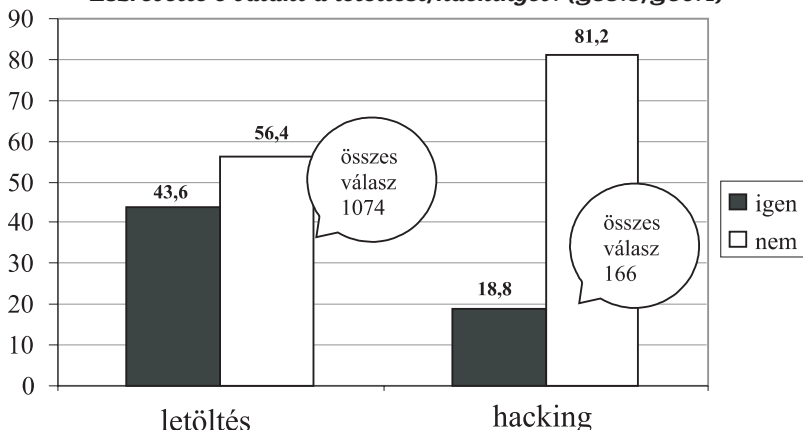
Válaszok száma	Letöltés		Hacking	
	Gyakoriság	Válaszolók százaléka	Gyakoriság	Válaszolók százaléka
Igen	19	1,7	2	1,2
Nem	568	51,8	49	29,2
Nem derült ki	510	46,5	116	69,0
Összesen	1097	100,0	168	100,0

Ennek feltételezhetően az az oka, hogy a büntetést kiszabó fél tisztában volt azzal, hogy a gyermeket üzleti célok vezetik, vagy éppenséggel nem volt tisztában a letöltés legális voltával. Az egyes komputeres/internetes tevékenységek megítélésében megtevesztő lehet a tevékenységek elszaporodottsága, a fiatalok közötti népszerűsége is. Nyilvánvaló, hogy a zene- és filmletöltés sokkal elterjedtebb a hackingnél: a megkérdezettek körülbelül fele töltött már le filmet vagy zenét az internetről. Ennél jóval kisebb a hacking gyakorisága: a válaszolók 90,5%-a még soha nem hackelt. Megjegyzendő azonban, hogy akár legális, akár illegális volt a számítástechnikai tevékenység, a legtöbbször nem vette észre senki²³ (3. számú ábra).

22 A kis elemszám miatt ez a megállapítás feltételesen kezelendő.

23 A kérdésfeltevés módja nem tette lehetővé annak megállapítását, hogy ezért nem kaptak-e érte büntetést, vagy esetleg azért, mert ez a szülők/tanárok/nevelők szerint is bocsánatos csíny volt.

3. számú ábra

Észrevette-e valaki a letöltést/hackinget? (Q59.5/Q60.4)

Prevalencia és belépési életkor

A számítástechnikai prekriminalitás és kriminalitás arányának méréséhez két devianciacsoportot alkottunk. (2. számú táblázat)

2. számú táblázat

Enyhe (legális) és súlyos (illegális) devianciák csoportosítása

1. Enyhe (legális) devianciák (PREKRIMINALITÁS)	2. Súlyos (illegális) devianciák (KRIMINALITÁS)
<ul style="list-style-type: none"> - alkoholfogyasztás (Q49-50) - film- és zeneletöltés (Q59) - kés, bot stb. viselése (Q63) 	<ul style="list-style-type: none"> - drogfogyasztás és terjesztés (Q51-53; Q67) - rongálás/garázdaság (Q54; Q65) - lopás (Q55; Q57-58; Q62) - dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás (Q56; Q61) - hacking (Q60) - rablás (Q64) - szándékos testi sértés (Q66)

A számítógéppel kapcsolatos enyhe deviancia – a letöltés – gyakorisága sokkal magasabb volt, mint a többi jogellenes cselekményé. A megkérdezett fiatalok 50,9%-a töltött már le

zenét vagy filmet számítógép segítségével. Csak az enyhe (sör, breezer, bor) alkoholfogyasztás gyakorisága (76,9%) előzi meg a szerzői alkotások letöltését.

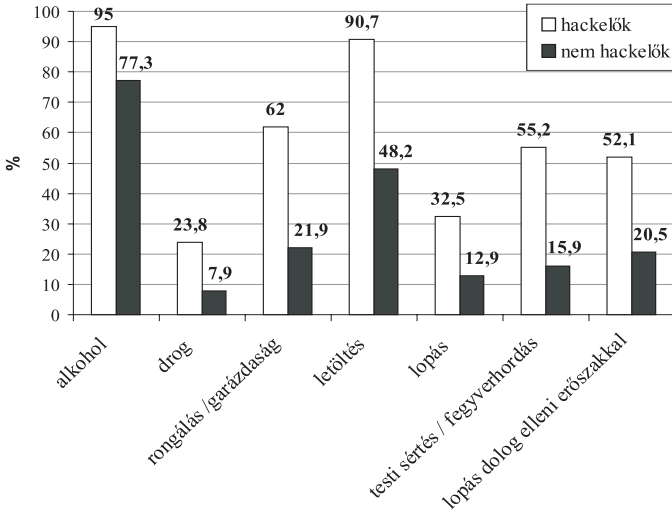
A hacking ritka deviancia ($n = 171$; 7,8%), de még így is megelőzi a súlyosabb vagyron elleni cselekményeket (0,8-1,3%), a zseblopást (3,1%), a diszkó- és a keményebb drogokat (1,3-2,9%), a drogeladást (2,1%), a testi sértést (2,3%) és a fegyverrel fenyegetést (0,7%).

A szerzői alkotások letöltése sokkal jellemzőbb, mint a hacking. A letöltők az elmúlt 12 hónapban egy-tíz alkalommal követték el, de kis számban voltak olyanok is, akik tizenöt-húsz-harminc-ötven alkalmat jelöltek meg (az összes letöltő 5,7%-a). A hackelők 71,9%-a nyilatkozott úgy, hogy az elmúlt évben is hackelt, többségük (31,7%-uk) azonban csak egy-két alkalommal.

A hackelők és a nem hackelők életprevalencia-értékeit a 4. számú ábra mutatja. E szerint a legtöbb deviancia előfordulási aránya legalább duplája a hackelőknél azokkal összehasonlítva, akik még nem törtek be számítástechnikai rendszerekbe. Az egyetlen kivétel az alkoholfogyasztás, amely mindkét csoportban igen nagy arányú, de ez is nagyobb valamivel a hackelők esetében. A hackelők tehát nagyobb hajlandóságot mutatnak mindenféle, a kérdőívben vizsgált deviancia elkövetésére, legyen az enyhe vagy súlyos.²⁴

24 Az ábrán feltüntetett kategóriák által lefedett kérdések: „alkohol”: Q49, Q50; „drog”: Q51, Q52, Q53, Q67; „rongálás/garázdaság”: Q54, Q65; „letöltés”: Q59; „lopás”: Q55, Q57, Q58, Q62; „testi sértés/fegyverhordás”: Q63, Q66; „lopás dolog elleni erőszakkal”: Q56, Q61, Q64.

4. számú ábra

Életprevalenciák hackelőknél és nem hackelőknél

Az egyes devianciák belépési életkori csúcsai (az az életkor, amikor a legtöbben először követték el az adott devianciát) nagyjából megegyeznek a hackelők és a nem hackelők esetében. Egyedüli kivétel a fájletöltés, amely a hackelőknél nyolckilenc évesen, míg a nem hackelőknél tízévesen jelentkezik először. Egyébként a nem hackelők minden deviancia elkövetését némileg későbbi életkorban kezdték.

Társas elkövetés

Kriminológiai kutatások szerint minél nagyobb arányú a deviáns cselekmények társas elkövetése, annál erősebb a környezeti megerősítés, illetve gyengébb a társadalmi kontroll. A társadalmi kontroll legfontosabb fórumai a család, az iskola és a baráti közösség. Sampson és Laub szerint az önkontrollfejlődés korai szakaszában (így az általunk vizsgált életkorban is) a negatív közösségi visszajelzés hiánya önmagában is egyfajta megerősítése lehet a deviáns magatartásnak.²⁵ A következőkben a

²⁵ Robert J. Sampson – John H. Laub: Understanding variability in lives through time: Contributions of life-course criminology. *Studies on Crime and Crime Prevention*, no. 4., 1995, pp. 143–158.

társadalmi megerősítés és a társadalmi kontroll érvényesülésének színtereit mint a számítástechnikai devianciákat erősítő tényezőket nézzük végig.

A hacking elmélyült, hobbiszerű, sőt olykor szenvedélyből táplálkozó tudást igényel, amelynek megszerzésében elsősorban nem a társas tanulásnak, hanem az önálló, autodidakta fejlődésnek van meghatározó szerepe.²⁶ A kutatás szerint a letöltők és a hackelők is általában egyedül úzik tevékenységüket (a letöltők 64,8 és a hackelők 71,4%-a). Ötödük társakkal, körülbelül tizedük pedig felnőttel együtt ül a számítógép előtt. Figyelemre méltó azonban, hogy a felnőttek részvételi aránya a (gyermekkel együttes) letöltésben nagyobb, mint a hackingben (a felnőtt közreműködésével zeneszámokat letöltő csoport számában és arányában is nagyobb a felnőttel együtt hackelők csoportjánál). Ennek magyarázata lehet, hogy a gyermekekben már megvan egyfajta jogtudatosság, tudniillik a letöltést elterjedtebbnek és ezáltal bocsánatosabbnak tartják. Míg a hackinghez kapcsolódó elnéző társadalmi megítélést egyre inkább felváltja a rosszállás (a korábbi misztifikált képet felváltja a „hacker mint betörő” képe). Ez a magyarázat azonban nem állja meg a helyét, a letöltésért kapott „büntetéssel” kapcsolatosan. (Lásd korábban: arányaiban is többen kaptak „büntetést” letöltésért, mint hackelésért.) Mindazonáltal a fájlletöltés negatív társadalmi megítélését némileg árnyalja, hogy többen voltak olyanok, akik felnőttel együtt töltöttek le szerzői alkotásokat, mint azok, akik felnőttel közösen hackeltek. (A letöltés valószínűleg a felnőtt internethasználók között is elterjedtebb tevékenység a hackingnél, de még így is csak a felnőtt internetfelhasználók 21%-a gyakorolja. WIP: 2006)²⁷

26 Jeff Crume: *Inside Internet Security, What Hackers Don't Want You To Know*. Addison-Wesley, New York, 2003, pp. 23–42.; Chandler, Amanda: *The Changing Definition and Image of Hackers in Popular Discourse*. *International Journal of the Sociology of Law*, no. 24., 1996, pp. 229–251.

27 A WIP-riport a fájlcsereelő rendszerek használatának gyakoriságát vizsgálta. *A World Internet Project éves jelentése (WIP)*. Magyarország, 2004, 2005. Ithaka-ITTK-Tárki, 2005, 2006. <http://www.tarki.hu/hu/research/wip/index.html>; (2007. október 30.)

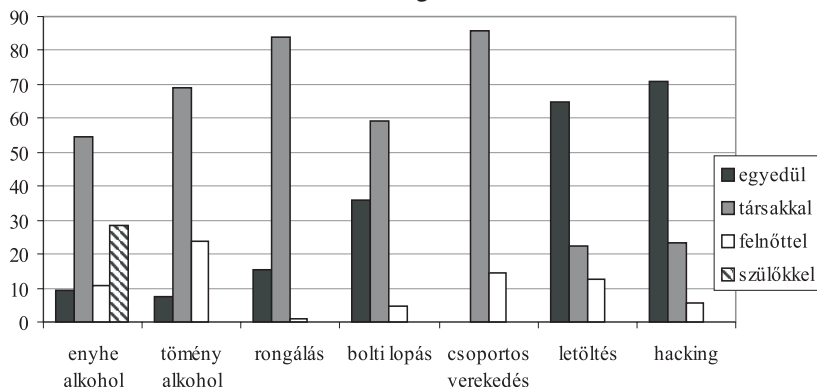
3. számú táblázat

Egyedül, felnőttel vagy társakkal történő letöltés és hackelés

Deviancia-típus	Egyedül		Felnőttel		Társakkal	
	Tényleges gyakoriság	Válaszolók százaléka	Tényleges gyakoriság	Válaszolók százaléka	Tényleges gyakoriság	Válaszolók százaléka
Film-/eneletöltés (Q59.4.0)	692	64,8	135	12,7	241	22,6
Hacking (Q60.3.0)	117	71,1	9	5,7	38	23,2

Az 5. számú ábra szerint a társas elkövetés a legnagyobb arányú a klasszikus garázda jellegű cselekményeknél (csoportos verekedés, rongálás) és a vagyon elleni bűncselekményeknél (bolti lopás) volt, amelyeket a fiatalok tipikusan többedmagukkal valósítottak meg. Az alkoholfogyasztás is a legtöbbször társasági deviancia. Az alkoholfogyasztásnál nagyarányú a felnőtt jelenléte. Az alkoholisálás széles körű társadalmi elfogadottságát jelzi, hogy a gyerekek a legtöbbször nemcsak hogy felnőttek, de szüleik társaságában fogyasztottak szeszt. A vizsgált devianciák közül a leginkább individuális a zene- és filmletöltés, valamint a hacking.

5. számú ábra

Társas elkövetés aránya devianciánként (%)

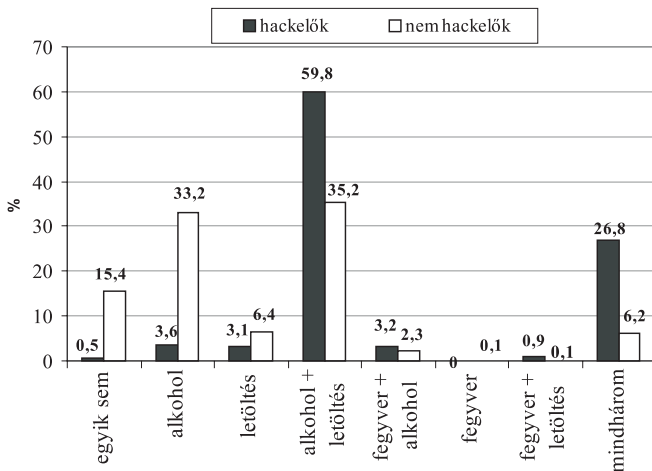
Együttállás más devianciákkal: kockázati tényezők

A hacking önállóan csak 45 esetben fordult elő a mintában ($n = 126$; 5,7%); inkább valamilyen más bűncselekménnyel állt együtt. A hackinggel együtt járó bűncselekmény személy elleni, vagyon elleni, vagy mindkettő. Hipotézisünk szerint, aki hackelt már, az töltött már le szerzői alkotást is. Feltételezésünk beigazolódt. A hackelők 90,7%-a már töltött le valamilyen szerzői alkotást is az internetről (171 gyerekből 155). A nem hackelőknél a letöltés aránya 48,2% volt, tehát jóval alacsonyabb (1992 gyerekből 960).

Megvizsgáltuk, mi az alapvető különbség azok devianciái között, akik hackeltek és akik még nem. A 6. számú ábra tanúsága szerint, a hackelőkre inkább jellemzők más deviáns magatartások is, mint a nem hackelőkre. Az enyhe devianciák közül általában az alkoholfogyasztás állt együtt a hackinggel. Emellett nem ritkán mindhárom enyhe deviancia (az alkoholfogyasztás, a fegyverviselés és a letöltés) is együtt állt a hackelőknél. Kevés olyan hackelő volt, aki csak egyetlen enyhe devianciát követett el. Nem így azok, akik nem hackeltek, náluk önállóan is előfordultak az enyhe devianciák, például az alkoholfogyasztás vagy a letöltés.

6. számú ábra

Enyhe (legális) deviancia-együttállások hackelőknél és nem hackelőknél

A súlyos devianciáknál is hasonló jelenség figyelhető meg: a hacking önállóan csak a válaszolók 26,7%-ánál valósult meg. Ehelyett általában együtt állt valamilyen más súlyos devianciával, ahogy ezt korábban is láttuk. Ezzel szemben azokra, akik még nem hackeltek, semmiféle súlyos deviancia nem jellemző. Náluk is a vagyon és a személy elleni bűncselekmények a leggyakoribbak, de jóval kisebb arányban, mint a hackelőknél.

Összefoglalva: a súlyosan deviáns válaszolók körében a hacking önállóan csak ritkán fordul elő. Sokkal gyakoribb, hogy együtt áll valamilyen más súlyosabb cselekménnyel (személy elleni, vagyon elleni cselekmény, vagy mindkettő). A letöltők általában csak enyhén deviánsak (alkoholfogyasztók), míg a hackelők más enyhe vagy súlyos devianciát is elkövetnek (így letöltést is), akik viszont még soha nem hackeltek, általában más szempontból is csak enyhén deviánsak. Az adatok azonban nem utalnak arra, hogy önmagában a hackelés lenne ennyire „bűnvonzó”, hiszen nem találtunk lényeges eltéréseket a hackelők és a nem hackelők belépési életkora között. Mégis valószínűsíthető, hogy a hacking nem tartozik a korai devianciák közé, hiszen belépési életkora későbbre tehető, mint a többi devianciáé.

A család összetétele számítástechnikailag aktív gyermekeknél

Feltételeztük, hogy aki sok időt tölt a számítógép előtt, kevesebb időt tölt a családjával. Kérdés, mi lehet ennek az oka: a kicsi, nem teljes család, vagy hogy a családtagokkal nem jó a kapcsolat, esetleg az intenzív számítástechnikai érdeklődés? A következőkben a család összetétele, a családtagokkal való kapcsolat minősége, valamint a számítástechnikai aktivitás közötti összefüggést keressük.

A számítástechnikai aktivitás mérésére külön változót képeztünk a szabadidős tevékenységek és a barátokkal folytatott tevékenységek alapján. „Számítástechnikailag aktív”-nak (a továbbiakban: Sza) minősült az, aki iskolán kívül naponta három vagy több órát tölt tévé nézéssel/számítógépes játékkal/online csevegéssel (Q24.3>=5) és amikor barátaival együtt van, gyakorta vagy mindig számítógépes játékkal vagy csevegéssel tölti idejét (Q37.7>=3). Akik nem tartoztak ebbe a

kategóriába, azokat neveztük „számítástechnikailag passzívbabnak” (Szp).

Annak vizsgálatára, hogy a család összetétele hatással van-e a gyermek szabadidős elfoglaltságára és a barátokkal való időtöltésre, a Q6 („A vér szerinti szüleiddel élsz?”) és a Q22 („Átélted-e már valamelyiket az alábbi szomorú események közül?”) kérdésekkel vetettük össze a számítástechnikai aktivitásra vonatkozó változót. A vér szerinti szülőkkel, illetve a teljes családban élés és a számítástechnikai aktivitás között nem találtunk összefüggést, ezzel szemben a családban bekövetkezett szomorú események és a számítástechnikai aktivitás között már igen. Az egyik szülő halála (Q22.2), a válszó súlyos vagy hosszan tartó betegsége (Q22.4) vagy szülei válása/külön költözése (Q22.8) tendenciózus mértékben befolyásolta a számítástechnikai aktivitást (Chi-négyzet: 0,021; 0,025; 0,048; $p < .05$). A szülők alkohol- vagy drogproblémája (Q22.6) még ennél is jelentősebb volt: kapcsolata az intenzív számítástechnikai elfoglaltsággal szignifikáns volt (Chi-négyzet: 0,001; $p < .005$).

A szülők alkohol- vagy drogproblémájának közvetett jelzésére, illetve a szülő-gyermek kapcsolat elégtelenségének vizsgálatára szolgálnak a Q16-17 kérdések. A családi programok, a közös vacsorák gyakorisága a szülői kontroll erősségére utalhatnak (Q18-19). A Pearson-féle Chi-négyzet-próba szerint azonban sem az apával/anyával való szegényes viszonynak, sem pedig a laza szülői kontrollnak nincs látható hatása a gyermek számítástechnikai aktivitására.

Az esti kimaradás gyakorisága és a számítástechnikai aktivitás között sem találtunk összefüggést (Q21/24.3 és Q21/Q37.7). Az esti kimaradás gyakorisága és a szabadidő eltöltésének módja között azonban már szignifikáns volt a kapcsolat (Q23/24.3). A barátokkal való számítógépezés nem befolyásolta az éjszakai szórakozás gyakoriságát (Q23/37.7). Ebből arra következtettünk, hogy az, aki a barátokkal számítógépezik vagy cseveg az interneten, nem azért nem jár el esténként, mert ehelyett otthon, az interneten keresztül tartja a kapcsolatot a barátaival (csevegés, e-mail stb.). A barátokkal töltött idő a vizsgált korosztály számára tehát nem online, hanem offline társaságot jelent.

Ennek megerősítésére megvizsgáltuk, hogy aki a barátaival általában számítógépezik/online cseveg, az egymásnak ellentmondó válaszokat adott-e az esti kimaradást firtató kérdésekre (Ha $Q37.7 > 3$, akkor $Q21 = ?$ és $Q23 = ?$). Ha ellentmondás lenne a két kérdésre adott válaszok között, akkor ennek az lehetne a magyarázata, hogy online és offline baráti társaságok vegyesen kerültek a mintába. A válaszok között azonban csak igen kevés ellentmondást találtunk: azoknak, akik gyakran vagy mindig számítógépeznek a barátaikkal, a $Q21$ szerint a 23,2%-a, a $Q23$ szerint pedig 28,5%-a nem megy el esténként otthonról.²⁸

Baráti társaság a számítástechnikailag aktív gyermekeknél

A számítástechnikai aktivitás és az esti kimaradás közötti kapcsolat megmutatta, hogy a baráti társaság még nem kizáró oka a számítástechnikai érdeklődésnek. Mindenesetre feltételeztük, hogy aki barátaival számítógépezik, annak kisebb a baráti társasága, mint azoknak, akiknek szabadidejéből nagyobb szeletet hasít ki a fizikai aktivitás (sport, lógás a haverokkal). Ha úgy tetszik, feltételeztük, hogy kevesebb fizikai kapcsolatuk van azoknak, akik több időt töltenek a számítógép előtt.

Feltételezésünk nem igazolódott be. A vizsgálat igazolta, hogy az Sza és az Szp válaszolók ugyanannyi időt töltenek naponta sporttal, és ugyanolyan gyakran mennek diszkóba, koncertre vagy játszanak együtt („bandában”), és megközeleltőleg ugyanannyit sportolnak ($Q37.1$, $Q37.2$, $Q37.6$). Érdekes, hogy az Sza-csoport fordít több időt barátaira: míg az Szp-csoportba tartozóknak csak 34,6%-a tölt három vagy több órát naponta a társakkal, addig az Sza-nak 45,5%-a. Ennek oka lehet, hogy a tévézést/számítógépes játékot/online csevegést az Sza a barátokkal együtt űzi. Nem igazolódott be tehát a feltételezés, amely szerint a számítógép-használat átalakítja, leépíti a fizikai kapcsolatokat.

Tendenciózus összefüggés tapasztalható azonban a számítástechnikai aktivitás és a társak általi kiközösítés kö-

²⁸ Az ilyen csekély ellentmondást írhatjuk a figyelmetlenség számlájára is, hiszen a két kérdést más-más nézőpontból – a szülőknél való engedelmesség, valamint a szabadidő eltöltése – fogalmazták meg és más fejezetben is helyezték el a kérdőív szerkesztői.

zött (Chi-négyzet: 0,022; $p < .05$). Hipotézisünk szerint, aki sokat számítógépezik, annak társas kapcsolatai nem mentesek minden konfliktustól, és talán ezért keres megerősítést a számítástechnikában²⁹, illetve az online kapcsolatokban. Megvizsgáltuk tehát, hogy mekkora az iskolai kiközösítés aránya a számítástechnikailag aktív és a passzívabb gyermekek-nél (Q15.4). A számítástechnikailag aktív gyerekek 14,5%-át kiközösítették már ki valaha az iskolában. Ez az arány valamivel magasabb azoknál, akik naponta három vagy több órát töltenek a televízió/számítógép előtt (ha Q24.3 $\geq$ 5) (15,6%). Aki azonban barátaival együtt számítógépezik, arra csak ugyanolyan arányú kiközösítés jellemző, mint a nem számítógépezőkre (15,5%) (ha Q37.7 $\geq$ 2).

Láthattuk, hogy a családi dráma – különösen a szülők alkohol- vagy drogproblémája – és a gyermek számítástechnikai aktivitása között összefüggés van. Nézzük meg, hogy a családi tragédiák inkább a barátokkal együtt (Q37.7) vagy az egyéni- leg folytatott számítógépezést (Q24.3) befolyásolják-e. Ennek ellenőrzésére a számítástechnikai aktivitást meghatározó két változót külön-külön is megvizsgáltuk, amelynek eredményeképpen látható, hogy az összefüggés nem a barátokkal eltöltött idővel kapcsolatos, hanem az egyéni számítógépezéssel. A barátokkal folytatott számítógépezés arányában hasonló mindkét csoportban – azoknál, akiknek a családjában volt tragikus esemény, és azoknál is, akiknél nem.³⁰

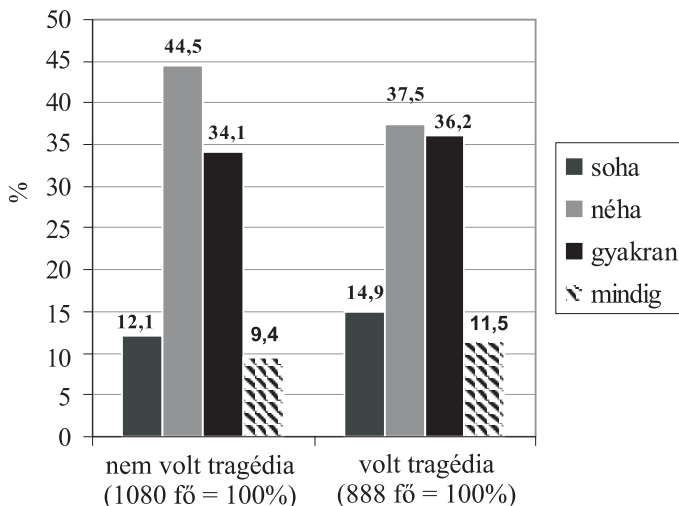
---

29 Ismeretesek olyan esetek a bírósági gyakorlatból, amikor középiskolás tanulók számítástechnikai programokat (vírusokat) írtak és azokat e-mail útján szétküldték. Állításuk szerint azért tették ezt, mert az iskolában egyébként nem jól teljesítettek, és így próbálták helyreállítani megingott önbecsülésüket.

30 A Q22 kérdésből csak azokat az alpontokat vizsgáltuk, amelyek korábban, a számítástechnikai aktivitás vonatkozásában szignifikanciát vagy legalább tendenciózus kapcsolatot mutattak. Ezek: Q22.2, 22.4, 22.6, 22.8.

7. számú ábra

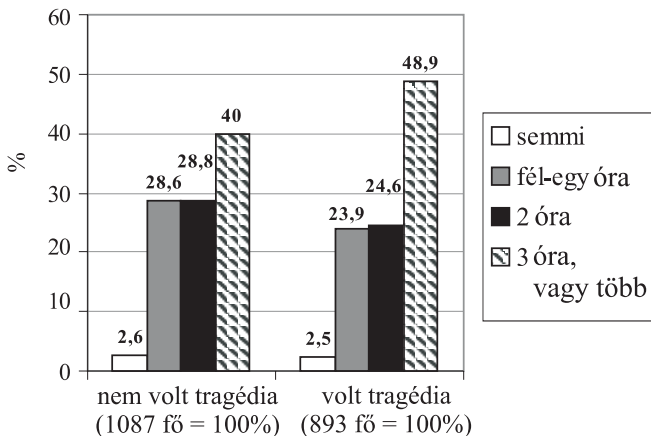
**A családi tragédia befolyásolja-e a barátokkal számítógépezésre/online csevegésre fordított időt?
(Q22.2, 22.4, 22.6, 22.8/Q37.7)**

A családi dráma sokkal inkább kapcsolatot mutat a számítógépezéssel, mint az egyedül üzött szokással. Az, aki elvesztette már valamelyik szülőjét, elváltak a szülei, súlyos betegsége volt, illetve szüleinek alkohol- vagy drogproblémája van, inkább számítógépezik egyedül, mintsem barátokkal.

8. számú ábra

**A családi tragédia befolyásolja-e a számítógépezésre/tévénézésre/online csevegésre fordított időt általában (nem csak barátokkal)?
(Q22.2, 22.4, 22.6, 22.8/Q24.3)**

A számítástechnikai aktivitás nemek szerinti megoszlása

A fiúkat jobban érdekli a számítógépes technika, mint a lányokat. A fiúk közül többen töltöttek már le szerzői alkotást (57,1%) az internetről, és többen is hackeltek (83,6%), mint a lányok (letöltés: 42,8%, hacking: 16,4%). Mindkét deviancia a fiúknál népszerűbb, és a nagyobb technikai tudást igénylő hackingnél a nemek aránya még inkább eltörik a fiúk irányába.³¹

A következőkben az erőszakos viselkedés megjelenését vizsgáljuk az átlag feletti számítástechnikai érdeklődést tanúsító lányok és fiúk esetében. Feltételeztük, hogy a számítástechnikailag aktívak csoportjába tartozók között nem elfogadott az erőszak, mert a számítástechnikát is visszahúzóbb természetük³² miatt választották hobbinak. Feltételeztük viszont azt is, hogy a számítástechnikailag aktívak között, a fiúk sze-

31 Paul A. Taylor: (2003). Maestros or misogynists? Gender and the social construction of hacking. In: Yvonne Jewkes (ed.): Dot.cons: Crime, Deviance and Identity on the Internet. Cullompton: Willan, Cullompton, 2003, pp. 102–134.

32 A visszahúzó, azaz introvertált személyiségjegyeket Eysenck személyiség-elméletéből vezettük le. Hans Jürgen Eysenck – Sybil B. G. Eysenck – Paul Barrett: A revised version of the psychoticism scale. Personality and Individual Differences, no. 6., 1985, pp. 21–29.

rint elfogadottabb a társakkal szembeni erőszak, míg a rendszeresen számítógépező lányok a békésebb megoldásokat keresik.³³

A mások elleni agresszió elfogadását a Q37.8 (mások ijesztgetése, felidegesítése szórakozásból mint haverokkal közös elfoglaltság), valamint a Q38 (az erőszakos viselkedés értékelése négyfokú skálán) kérdések alapján értékeltük, a Q64.0, 65.0, 66.0 kérdések alapján pedig azt vizsgáltuk, mennyire elterjedtek a személy elleni erőszakos cselekmények (fegyverrel fenyegetés, rablás, garázdaság, testi sértés) a számítástechnikailag aktívak körében.

Szignifikáns összefüggést találtunk az agresszió elfogadásának három formája (Q37.8, Q38.1, Q38.3), az iskolai, utcai csoportos verekedés (Q65.0), valamint a számítástechnikai aktivitás mértéke között. Feltételezésünknek azonban épp az ellenkezője igazolódott, ugyanis az Sza-gyermekek körében gyakoribb volt „mások ijesztgetése, idegesítése”, inkább egyetértettek azzal, hogy „egy kis erőszak a szórakozás része”, valamint azzal, hogy támadás esetén visszaütés a normális reakció, illetve iskolai, utcai verekedésben is nagyobb arányban vettek részt, mint azok a társaik, akik nem töltöttek ennyi időt a számítógép előtt (két órát vagy annál kevesebbet töltöttek tévé nézéssel, számítógépes játékkal vagy online csevegéssel, és barátaikkal gyakran vagy mindig a számítógép előtt ültek).

Beigazolódott az a feltételezésünk, amely szerint a számítástechnikailag aktív fiúk és a számítástechnikailag aktív lányok közt eltérésnek kell lennie az agresszió elfogadásában és gyakorlásában. Szignifikáns volt az összefüggés az ijesztgetés mint „szabadidős tevékenység”, a számítástechnikai aktivitás, valamint a nemek között. Az utóbbi két változóval szignifikáns kapcsolatban áll „az erőszak a szórakozás része” kitétel (Q38.1), valamint a csoportos verekedés életprevalencia-értéke (Q65.0). Tendenciózus a kapcsolat a „*ha valaki megtámad, visszaütök*” kijelentés viszonyában.

Az Sza-lányokra nem jellemző annyira az erőszak elfogadása és az utcai verekedésben való részvétel sem, mint az Sza-

33 Tamási Erzsébet: Nemek és bűnözés. In: Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévay Miklós (szerk.): Kriminológia – Szakkriminológia. Complex, Budapest, 2006. 544–558. o.

fiúkra. A lányok, akár kedvelt szórakozásaik közé tartozik a számítógépes játék és az internetes csevegés, akár nem, mindenképpen visszafogottabbak a fiúknál.

Zárszó

A kutatás a számítástechnikai devianciák fiatalok közötti elterjedését és népszerűségét erősítette meg.³⁴ A baráti társaság megléte és a fokozott számítástechnikai, illetőleg az internetes szabadidő-eltöltés egyidejű érvényesülése nem a társadalmi kontroll hiányát³⁵, hanem inkább a közösségi megerősítés érvényesülését igazolja. A vizsgált mintának valós baráti társasága van, amely nem korlátozódik az internetes kapcsolatokra. A társaság tagjai részt vesznek a vivid, napi rendszerességű internetes tevékenységben, ezzel megerősítve egymást a gyakorlott magatartás helyességében és csoporton belüli elfogadottságában.³⁶

Irodalom

- Bowker, Arthur L.:** Young hackers contribute to internet crime. In: **Yount, Lisa (ed.):** Does the Internet increase the Risk of Crime? Thomson Gale, 2006
- Chandler, Amanda:** The Changing Definition and Image of Hackers in Popular Discourse. *International Journal of the Sociology of Law*, no. 24., 1996
- Cohen, Lawrence E. – Vila, Bryan J.:** Self-control and social control: An exposition of the Gottfredson-Hirschi/Sampson-Laub debate.

---

34 Majid Yar: *Cybercrime and Society*. Sage, London, 2006; Dan Venton: *The Hacker Diaries: Confessions of Teenage Hackers*. McGraw-Hill/Osborne, Berkeley, 2002 Idézi: Majid Yar: Uo. 36. o.

35 Robert J. Sampson – John H. Laub: i. m.; Lawrence E. Cohen – Bryan J. Vila: Self-control and social control: An exposition of the Gottfredson-Hirschi/Sampson-Laub debate.

http://www.spokane.wsu.edu/academic/crim_j/Vila/1996Self-Control&Social%20ControlCohen&Vila.pdf

36 Arthur L. Bowker: i. m.

http://www.spokane.wsu.edu/academic/crim_j/Vila/1996Self-Control&Social%20ControlCohen&Vila.pdf

Crume, Jeff: Inside Internet Security, What Hackers Don't Want You To Know. Addison-Wesley, New York, 2003

Thomas J. Dishion – Patterson, Gerald R. – Stoolmiller, Michael – Skinner, Martie L.: Family, school and behavioral antecedents to early adolescent involvement with antisocial peers. *Developmental Psychology*, vol. 27., no. 1., 1991

Eysenck, Hans Jürgen – Eysenck, Sybil B. G. – Barrett, Paul: A revised version of the psychoticism scale. *Personality and Individual Differences*, no. 6., 1985

Eron, Leonard D.: The development of aggressive behavior from the perspective of a developing behaviorism. *American Psychologist*, vol. 42., May 1987

Gleick, James: Faster. The Acceleration of Just About Everything. Random House, New York, 1999

Grabosky, Peter N.: Virtual Criminality: Old Wine in New Bottles? *Social and Legal Studies*, vol. 10., no. 2., 2001

Hirschi, Travis: Causes of Delinquency. University of California Press, Berkeley, 1969

Huesmann, L. Rowell – Eron, Leonard D. – Lefkowitz, Monroe M. – Walder, Leopold O.: Stability of aggression over time and generations. *Developmental Psychology*, vol. 20., no. 6., 1984

Mann, Leon: Differences between reflective and impulsive children in tempo and quality of decision making. *Child Development*, vol. 44., no. 2., 1973

Mitnick, Kevin D. – Simon, William L.: The Art of Intrusion. John Wiley & Sons Inc., New York

Mischel, Walter – Shoda, Yuichi – Rodriguez, Monica L.: Delay of gratification in children. *Science*, vol. 244., iss. 4907., 1989

Moffitt, Terrie E.: „Life-course persistent” and „adolescence-limited” antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, vol. 100., no. 4., 1993

Moitra, Soumiyo D.: Analysis and Modelling of Cybercrime: Prospects and Potential. Max-Planck-Institut for Foreign and International Criminal Law, Freiburg im Breisgau. Iuscrim Edition, 2003

Patterson, Gerald R. – DeBaryshe, Barbara D. – Ramsey, Elizabeth: A developmental perspective on antisocial behavior. *American Psychologist*, vol. 44., no. 2., 1989

- Ramsey, Elizabeth – Patterson, Gerald R. – Walker, Hill M.:** Generalization of the antisocial trait from home to school settings. *Journal of Applied Developmental Psychology*, no. 11., 1990
- Rogers, Marcus K.:** A social learning theory and moral disengagement analysis of criminal computer behavior: An exploratory Study. UMI Dissertaiton Services, 2001
- Rogers, Russ – Beale, Jay – Grand, Joe – Fyodor – FX – Craig, Paul – Mullen, Timothy (Thor) – Parker, Tim:** Stealing the Network. How to own a continent. Syngress, 2004
- Sampson, Robert J. – Laub, John H.:** Understanding variability in lives through time: Contributions of life-course criminology. *Studies on Crime and Crime Prevention*, no. 4., 1995
- Tamási Erzsébet:** Nemek és bűnözés. In: **Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévy Miklós (szerk.):** Kriminológia – Szakkriminológia. Complex, Budapest, 2006
- Taylor, Paul A.:** Maestros or misogynists? Gender and the social construction of hacking. In: **Jewkes, Yvonne (ed.):** Dot.cons: Crime, Deviance and Identity on the Internet. Willan, Cullompton, 2003, pp. 102–134.
- Verton, Dan:** The Hacker Diaries: Confessions of Teenage Hackers. McGraw-Hill/Osborne, Berkeley, 2002
- Wall, David S.:** Cybercrimes: New Wine, No Bottles? In: **Davies Pam – Francis, Peter – Jupp, Victor (eds.):** Invisible Crimes: Their Victims and their Regulation. Macmillan, London, 1999, pp. 105–139.
- White, Jennifer L. – Moffitt, Terrie E. – Earls, Felton – Robins, Lee N. – Silva, Phil A.:** How early can we tell? Predictors of childhood conduct disorder and adolescent delinquency. *Criminology*, vol. 28., iss. 4., 1990
- Yar, Majid:** Cybercrime and Society. Sage, London, 2006